

JU Muzeji i galerije Budve

Multidisciplinarni
okrugli sto po pozivu

LAZARET I KASTELO U PETROVCU NA MORU

KNJIGA SAŽETAKA

7. avgust 2015. godine
Spomen dom Crvena komuna
Petrovac na Moru

Izdavač:
JU Muzeji i galerije Budve

Za izdavača:
Biljana Brajović

Organizator:
Spomen dom Crvena komuna

Urednik publikacije:
Dušan Medin

Dizajn i tehničko uređenje:
Goran Pajović

Štampa:
Knjižara Luča N&G

Tiraž:
50

JU Muzeji i galerije Budve

Multidisciplinarni
okrugli sto po pozivu

LAZARET I KASTELO U PETROVCU NA MORU

KNJIGA SAŽETAKA

7. avgust 2015. godine
Spomen dom Crvena komuna
Petrovac na Moru

PROGRAM:

20.00

OTVARANJE OKRUGLOG STOLA
mr Milijana Istijanović

LAZARET I KASTELO: MOGUĆI PUTEVI RAZMIŠLJANJA
I ISTRAŽIVANJA
Dušan Medin

RIMSKA I RANOVIZANTIJSKA VILA U PETROVCU
KAO NUKLEUS SREDNJOVJEKOVNE LASTVE
mr Mladen Zagarčanin

KASTEL LASTVA, LAZARET I PETROVAČKO PRISTANIŠTE
dr Mila Medigović Stefanović

KULTURNO DOBRO „OSTACI KASTELA I LAZARETA“:
POTENCIJAL ILI OGRANIČENJE
Dobrila Vlahović i Žarko Milošević

DISKUSIJA (10 MIN.)

PAUZA (5 MIN.)

RIBLJI RESTORAN „LAZARET“, PETROVAC.
OPREDJELJENJE I IZBOR MIKRO LOKALITETA,
KONCEPT UNUTRAŠNJE UREĐENJA PROSTORA
Slobodan Bobo Slovinić

CASTELO I LAZARET KAO AMBIJENTALNI PALIMPSEST
Petar Perović

DIGITALNE KONTURE ZABORAVLJEVNIH KASTELA
I LAZARETA
Goran Pajović

ZAKLJUČNA DISKUSIJA (15 MINUTA)

ZATVARANJE OKRUGLOG STOLA
mr Milijana Istijanović

KOKTEL

MULTIDISCIPLINARNI OKRUGLI STO PO POZIVU LAZARET I KASTELO U PETROVCU NA MORU

Multidisciplinarni okrugli sto po pozivu „Lazaret i Kastelo u Petrovcu na Moru“ dio je projekta „Lazaret i Kastelo: nadahnuće i motiv“ koji je ljeta 2015, pod pokroviteljstvom JU Muzeji i galerije Budve, organizovan u petrovačkom Spomen domu Crvena komuna. Ovaj skup tematski se nadovezuje na nedavno postavljenu izložbu kojom su predstavljeni različiti radovi četvorice autora o Lazaretu i Kastelu.

Cilj ovog okruglog stola jeste da se stvari prostor za referentne izlagače koji dolaze iz različitih disciplina da javno govore o najprepoznatljivijim simbolima našega grada – o Lazaretu, nekadašnjoj sanitarnoj zgradbi, kasnije vojnom centru mjesa, i o Kastelu, starom garnizonu. Iako postoje drugačije interpretacije, prema dominantnim saznanjima koja su prisutna u naučnoj i široj javnosti, ova zdanja su, uz saglasnost Bankade (lokальнog sistema vlasti), ograđena u XVI vijeku od strane mletačke uprave koja je ovim krajem stoljećima vladala. Danas je prostor Lazareta reprezentativan ugostiteljski objekat, a Kastelo je lijep vidikovac i omiljeno mjesto posjetilaca Petrovca, na kome se nalazi spomenički kompleks podignut u čast palih mještana – Paštrovića tokom antifašističke borbe Drugog svjetskog rata.

Teme sa kojima ćemo se upoznati na okruglom stolu odnose se, između ostalog, na brojne mogućnosti i izvore koje možemo konsultovati prilikom specifičnih i holističkih istraživanja ovih objekata, njihove prošlosti, sadašnjosti, izgleda, arhitekture, namjene... Dalje, biće riječi o antičkoj, srednjovjekovnoj i, posebno, novovjekovnoj Lastvi (Kastel Lastvi) u kojoj nastaju i, u svojim primarnim funkcijama, najvećim dijelom i postoje ova dva objekta.

Pažnja će biti posvećena i nekadašnjem i savremenom petrovačkom pristaništu, kojima se pokušavalo „ukrotiti“ more oko ostataka Kastela i Lazareta, te omogućiti lagodniji pristup i sa morske strane. Govoriće se i o stanjima objekata tokom njihovog viševjekovnog trajanja, o arhitektonskim i drugim projektima koji su realizovani na Lazaretu i Kastelu, kao i onima koji nijesu. Lazaret i Kastelo, iako proglašeni kulturnim dobrom još sredinom XX vijeka, od tada pa do danas pretrpjeli su brojne intervencije u spoljašnjem i unutrašnjem izgledu, nerijetko neadekvatne, o čemu će se, takođe, diskutovati. Kao i o prošlosti, tako i razmišljenje i razgovor o sadašnjosti i budućnosti ovih zdanja mogu da budu inspirativni i plodotvorni. Prije svega, smatramo daje to neophodno za zajednicu koja savjesno i brižljivo postupa sa svojim resursima, i koja stalno traži i pronalazi mogućnosti da domaću kulturnu baštinu „oživi“, reaktuelizuje i približi potrebama savremenog čovjeka.

S obzirom na to da je, koliko znamo, u pitanju prvi okrugli sto organizovan o Lazaretu i Kastelu, ova važna tema za naš grad, pa i šire prostore, dobija na dodatnoj pažnji i značaju. Smatraćemo skup uspješnim ukoliko izlaganja i prateće diskusije budu doprinijeli rasvjjetljavanju postojećih i postavljanju novih pitanja, kao i ukazivanju na drugačije i kreativnije mogućnosti, pristupe i „čitanja“ i Lazareta i Kastela.

Dušan Medin, moderator

SAŽECI IZLAGANJA

LAZARET I KASTELO: MOGUĆI PUTEVI RAZMIŠLJANJA I ISTRAŽIVANJA

Dušan Medin, dipl. arheolog

Petrovac na Moru
dusan.medin@gmail.com

Ovo izlaganje zamišljeno je kao kratak pregled puteva kojima se možemo kretati ukoliko pokušamo da (sveobuhvatnije) istražimo ostatke starih petrovačkih utvrđenja Lazareta i Kastela, između ostalog, njihov prostor, istoriju, izgled i formu, arhitektonske faze, materijale od koji su izrađene spoljašnje i unutrašnje strukture, zatim namjene, pitanje vlasništa, analizu sadašnjeg stanja, starije i novije elemenate koji su tamo postavljeni, današnje funkcije, pa sve do percepcije, značenja i smisla ovih objekata nekada i danas. Tokom ranijih iskustava sakupljanja, tumačenja i objavljivanja različite građe o Lazaretu i Kastelu, susretali smo se sa brojnim i neočekivanim pisanim, likovnim i materijalnim tragovima, ljudima i njihovim sjećanjima i idejama, koji mogu, pojedinačno ili (možda još bolje) udruženi, biti dragocjeni izvori na kojima, sa pažnjom i kritički, možemo zasnivati svoje razumijevanje i saznanja o ovim zdanjima.

RIMSKA I RANOVIZANTIJSKA VILA U PETROVCU
KAO NUKLEUS SREDNJOVJEKOVNE LASTVE

mr Mladen Zagarčanin, dipl. arheolog

JP Kulturni centar Bar – Zavičajni muzej
mladarh@t-com.me

Rimska i ranovizantijska vila u Petrovcu je jedan od najpoznatijih lokaliteta na crnogorskoj obali. Radi se o objektu koji je nastao krajem I ili u prvoj polovini II vijeka nove ere. To je objekat na preko 2000 m² koji je tokom svog postojanja pretrpio nekoliko faza pregradnji i adaptacija, tako da je od luksuzne vile sa bazenima i kupatilima postao centar rustičnog latifundijskog posjeda u IV vijeku. Čini se da svoje trajanje završava u prvoj polovini VII vijeka, ali najnovija istraživanja pokazuju da prostor oko vile počinje da se koristi za sahranjivanje u Srednjem vijeku, što prepostavlja postojanje crkve u samoj blizini. Rad je koncipiran tako da se prikažu sve faze njenog postojanja, kao i da se okvirno datuju njene sekundarne faze koje su svakako uticale da ona postane nukleus budućeg srednjovjekovnog slovenskog naselja – Lastve. Takođe, u radu će se prikazati presjek istraživanja, od najranijih austrijskih koji su uništili antičke slojeve, pa sve do najnovijih (2006–2011) koji su uspjeli da rekonstruišu određene faze i da iste, na osnovu očuvane stratigrafije, stave u određene istorijske kontekste.

KASTEL LASTVA, LAZARET I PETROVAČKO PRISTANIŠTE

dr Mila Medigović Stefanović, kulturni istoriograf

Udruženje Paštrovića i prijatelja Paštrovića u Beogradu „Drobni pjesak“
mila_stefanovic@yahoo.com

U ovom radu tematizuje se priča o petrovačkim odrednicama, prepoznatljivim na starim toniranim litografijama, kada nije bilo ni pomena o pristaništu, a nastavlja se istorijom gradnje pristaništa, rušenjima i ponovljenom izgradnjom pedesetih godina prošlog vijeka. Prvo pristanište sagrađeno je 1880. zahvaljujući posredovanju Stefana Mitrova Ljubiše u Carevinskom vijeću u Beču. Na temelju toga i u prvoj polovini 20. vijeka pokušane su obnove, trajale su kratko, jer je silina mora rušila obnovljeno.

KULTURNO DOBRO „OSTACI KASTELA I LAZARETA“: POTENCIJAL ILI OGRANIČENJE

Dobrila Vlahović¹, dipl. konzervator-restaurator
Žarko Milošević², dipl. istoričar umjetnosti

¹Podgorica

²Cetinje

dobrila.vlahovic@mku.gov.me
zarko.milosevic@ymail.com

Na teritoriji Petrovca nalaze se brojna kulturna dobra, među kojima je i kulturno dobro „Ostaci Kastela i Lazareta“. Tvrđavu Kastio, sagradili su Mlečani u XVI vijeku za svoj garnizon. U istom periodu, sagrađen je i Lazaret, koji je predstavljao neku vrstu prvog karantina, korišćenog za vrijeme epidemija, veoma čestih u to doba, s obzirom na intenzivne trgovačke kontakte. Jedinstvena lokacija, uklopljenost u prirodni ambijent okruženja, kontinuitet trajanja, kao i namjena, koju je objekat imao kroz istoriju, od mletačkog garnizona do prve sanitарне bolnice u kojoj su boravili bolesnici tokom velikih epidemija, daje ovom objektu poseban značaj i vrijednosti, zbog kojih je još od 1958. godine zakonom zaštićen i čini valorizovani potencijal crnogorske kulturne baštine, koji se štiti u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara, što podrazumijeva i brojna zakonska ograničenja prilikom izvođenja bilo kakvih intervencija na kulturnom dobru, radi očuvanja njegovog integriteta i prenošenja budućim generacijama u autentičnom obliku.

RIBLJI RESTORAN „LAZARET“, PETROVAC.
OPREDJELJENJE I IZBOR MIKRO LOKALITETA,
KONCEPT UNUTRAŠNJE UREĐENJA PROSTORA

Slobodan Bobo Slovinic, dipl. arh. i slikar

Budva–Podgorica
boboslovinic@gmail.com

Poslije rodnog, Starog budvanskog grada, Petrovac je jedan od mojih najomiljenijih primorskih gradića. Za njega sam direktno i indirektno vezan mnogim porodičnim, prijateljskim, inspirativnim nadahnućima, zapravo neraskidivim vezama. Taj božanski triangl „Kastelo – Lazaret – Katići“, dio su mog habitusa. U Petrovcu sam kao u svojoj kući, kao u svojoj bašti, u svom đardinu. Negdašnji red starih kuća, duga šetnica, bujni park, pjeskovita plaža, tirkizno plavo more, nepregledni horizont, permanentan su mi dar za oči i blagotvoran melem duši.

CASTELO I LAZARET KAO AMBIJENTALNI PALIMPSEST

Petar Perović, dipl. ing. arh.

Petrovac na Moru
rahelios@t-com.me

Castelo i Lazaret nijesu obično mjesto. Reljef, položaj u odnosu na naselje i okruženje su mu, zajedno sa ljudskim potrebama i pregnućima, određivali značaj, oblik i uloge kroz vrijeme. Izvjesno je da će to mjesto još mnogo puta iznova biti prepravljano i prilagođavano nekim novim epohama, ljudima i njihovim ko zna kakvim sve potrebama. Otuda mi se nametnula njegova usporedba sa mnogo puta ispisivanim palimpsestom. Nije sporno da je svekolika prošlost, vidljivo i nevidljivo, sadržana u sadašnjosti. Moglo bi nas zanimati i kako bi određene moguće verzije budućnosti uticale na ovu istu sadašnjost, odnosno naš aktualni život. Zato ovim prilogom želim ponuditi dovoljno obuhvatan pregled za različita moguća praktička sagledavanja naše teme kroz vrijeme.

DIGITALNE KONTURE ZABORAVLJEVNIH KASTELA I LAZARETA

Goran Pajović, dipl. arheolog

JU Muzeji i galerije Budve
goran.pajovic11@gmail.com

Za arheološku interpretaciju, dokumentacija (bilo da se radi o terenskoj, muzejskoj ili projektnoj) je neizostavni dio bilo kojeg naučnog (u ovom slučaju arheološkog) koncepta baziranog na činjenicama. Vizuelizacija, odnosno 3D animacija starog stanja objekata kakvi su Lazaret i Kastelo, bila bi veoma otežana da nije bilo pedantne i temljne arhitektonске dokumentacije onovremenog stanja pred rekonstrukciju u bar. Spajanjem dobro dokumentovane nearheološke građe, sa mogućnostima današnjih digitalnih (softverskih) i informatičkih alata, došlo se do približnog stanja izgleda spomenika o kojem je ovdje riječ. Konačni model može biti korišten u razne dalje svrhe, jer na neki način predstavlja uskrsnuće objekta pred samu njegovu prenamjenu te može da posluži kao jedan model „polufabrikata“ za razvijanje daljih koncepata, teorija, a prije svega diskusija.

JU Muzeji i galerije Budve